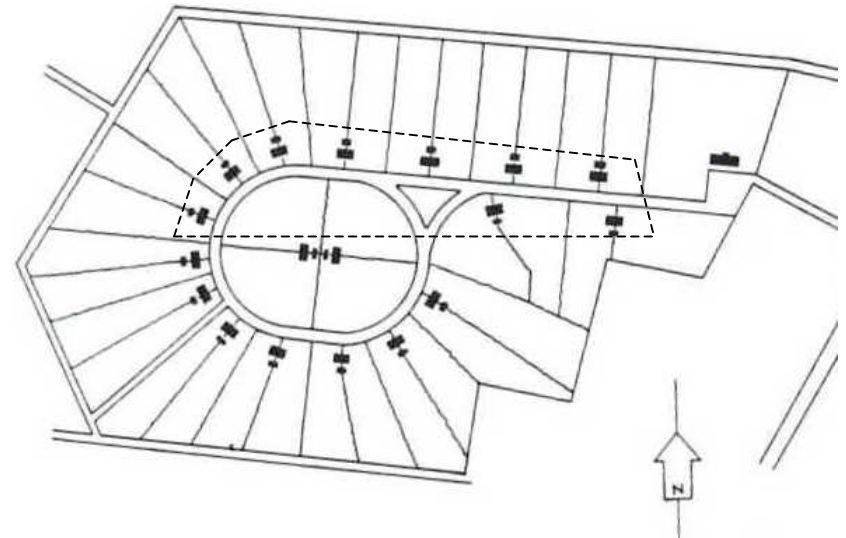

Philipswijk Blixembosch, 1928

Philips' Bouwbureau

Aan het begin van de vorige eeuw hadden de gemeente Eindhoven en het Rijk verschil van mening over de wijze waarop woningwetwoningen geëxploiteerd moesten worden. Philips, die voor zijn arbeiders voor huisvesting wilde zorgen, kon vanaf 1927 niet meer rekenen op financiële medewerking van het gemeentebestuur om woningen te bouwen. Het Rijk nam daarop in december van dat jaar het besluit om het Eindhovense bestuur te passeren en rechtstreeks voorschotten te gaan verlenen. In reactie daarop wordt in januari 1928 door de Philipsdirectie de Eindhovensche Woningbouw "Thuis Best" opgericht. In dezelfde periode had Philips een plan gepresenteerd om ter bevordering van de vestiging van werkloze grote gezinnen uit de veenstreken (Drenthe) 'keuterijtjes' te bouwen. Dit waren clusters van kleine boerderijtjes op grote percelen waarbij het boerenbestaan kon worden voortgezet en de kinderen van het gezin tewerkgesteld zouden worden in de fabriek. Omdat Eindhoven enkel onder strenge voorwaarden mee wilde werken – de gemeentelijke uitbreidingsplannen zouden vergaand moeten worden aangepast – zag Thuis Best zich genoodzaakt om buiten de gemeentegrens naar bebouwingsmogelijkheden te zoeken. Philips koopt net over de gemeentegrens op Sons grondgebied Blixembosch op de Esperheide; Son had geen enkele bedenking tegen het plan. Op 16 juli 1928 vroeg Philips' Bouwbureau namens Thuis Best voor 36 landarbeiderswoningen bouwvergunning aan op percelen van maar liefst 5000m² en 8 dagen later lag er een bouwvergunning én de toezegging van de gemeente voor de aanleg en het beheer van wegen. In augustus 1929 wordt Philipswijk Blixembosch betrokken. De woningen zijn nog steeds in bezit van Woningstichting Hertog Hendrik van Lotharingen, de in 1990 volledig verzelfstandigde woningbouwvereniging van Philips. De woningen staan op de gemeentelijke monumentenlijst.

Oorspronkelijke verkaveling, 1927

Gebiedsgerichte Welstandscriteria

Gebiedsgerichte welstandscriteria komen voort uit de gebiedseigen architectonische en stedenbouwkundige karakteristiek en maken onderdeel uit van de gemeentelijke welstandsnota .

	BESCHRIJVING	CRITERIA	AANBEVELINGEN
<i>Bebouwing en omgeving</i>	<p>Het buurtje, bestaande uit oorspronkelijk 36, maar nu nog maar 18 twee-onder-een-kapwoningen, een gemeenschapshuis ("Het Zaalte") en een voetbalveld, is eind jaren '20 van de vorige eeuw ontwikkeld in het Blixembosch op de Esperheide in Son. Het was in die tijd nog onontgonnen buitengebied dat grensde aan Achter-Vlokhoven, een akkerdorpje waarvan geen enkel spoor meer is terug te vinden. De kavels waren groot, ca. 5000m², zodat de bewoners zelf groente konden telen en kleinvee konden houden. Onder de druk van de oprukkende verstedelijking van Eindhoven zijn het zuidelijke deel van deze buurt en het gemeenschapshuis gesloopt en zijn de kavels verkleind tot zo'n 1000m². De hoofdvorm van het centrale ovale gedeelte, waar oorspronkelijk 4 kavels op waren gesitueerd en wat nu is ingericht als openbaar groen, is nog enigszins herkenbaar.</p> <p>Het bewaard gebleven deel van Philipswijk is te omschrijven als een landelijke woonstraat; er zijn geen trottoirs maar grasbermen met bomen en (droge) sloten. De erfafscheiding aan de wegzijde wordt gevormd door beukenhagen. De woningen liggen ongeveer 10 meter uit de weg en hebben een onderlinge afstand die varieert tussen 30 en 90 meter.</p> <p>Oorspronkelijk stond er achter elke woning een gemetselde schuur, net als de woningen twee-aan-twee geschakeld en voorzien van een zadeldak. Bij de vier woningen die met hun achtertuin richting de Tempellaan zijn gesitueerd zijn deze schuren gesloopt. In plaats daarvan hebben deze woningen vrijstaande schuren gekregen op 3 meter van de zijgevel. Inmiddels staan er op vrijwel elk perceel meerdere bijgebouwen. Deze bijgebouwen zijn zeer divers van verschijningsvorm (vormgeving, materiaal- en kleurgebruik).</p> <p>De percelen zijn ingericht als siertuin, een aantal bewoners hebben tevens een deel als moestuin in gebruik.</p>	<p>Het semi-agrarische karakter van het buurtje moet voor iedere ingreep als uitgangspunt worden gehanteerd.</p>	<p>Ingrepen in de openbare ruimte zouden het semi-agrarische karakter niet mogen verstoren. Getracht moet worden dit karakter juist te versterken.</p> <p>De erfafscheidingen in de vorm van beukenhagen zouden gehandhaafd moeten blijven.</p> <p>De grootte van de kavels is essentieel voor het karakter van de buurt. Splitsen moet worden afgeraden.</p>

	Het buurtje vormt nu als het ware de entree tot de wijk Blixembosch (Sprookjesbosch) die in de jaren '90 ten noorden van Philipswijk ontwikkeld is.		
Bebouwing op zich	De twee-onder-een-kapwoningen zijn gebouwd in een stijl die zowel verwantschap vertoont met arbeiderswoningen als met agrarische bebouwing. Ze bestaan uit één bouwlaag met een kap, waarbij de kap de slaapverdieping en een zolder herbergt. De kap is bovendien erg karakteristiek; het is een zadeldak (dakhelling 55°) over de eerste en tweede verdieping, waarbij zich aan de topgevel onder de slaapkamerramen nog een dakschild (dakhelling 20°) bevindt. Oorspronkelijk stond op de achterste hoekpunt van dit dakschild een schoorsteen, maar deze is nog slechts bij enkele woningen aanwezig, nadat in de jaren '90 de woningen voorzien zijn van centrale verwarming.	Het typische architectonische karakter van de woningen moet voor iedere wijziging/uitbreiding uitgangspunt zijn. De markante kapvorm mag niet worden aangetast. Elke wijziging zal ook worden getoetst aan waarde van het ensemble als monument.	Elk nieuw bouwplan zou vergezeld moeten gaan van een schriftelijke toelichting waaruit blijkt op welke wijze rekening is gehouden met de bestaande architectuur.
Materiaal Detailering Kleur	De gevels zijn sober uitgevoerd met traditionele materialen: donkerrode baksteen in halfsteensverband en witte houten kozijnen. Het metselwerk wordt slechts onderbroken door een rollaag, die ter plaatse van kozijnen overgaat in een schuine rollaag. Aan de straatzijde bevinden zich de voordeur (zonder boven- of zijlicht) en een 3-raams kozijn (het middelste deel is draaiend), in de zijgevel een 2-raams kozijn (één deel draaiend) en de keukendeur met zijraam (half melkmeisje). Boven de kozijnen zijn halfsteens rollagen toegepast. De ramen op de slaapverdieping bestaan uit een 4-raams kozijn (4 draaiende delen). De onderdorpel sluit via een loodslabbe aan op het dakschild en boven het kozijn is de topgevel afgetimmerd met groengeverfde houten delen.	Materiaalgebruik, detaillering en kleurtoepassing dienen in overeenstemming te zijn met het traditionele karakter van de woning. Vrijstaande bijgebouwen hoeven niet te zijn aangepast aan de architectuur van de woning. Er dient evenwel sprake te zijn van een zorgvuldig ontwerp, dat recht doet aan de karakteristiek van de woning en de semi-agrarische karakteristiek van de buurt.	

Indien er sprake is van een bijzondere situatie, een architectonische meerwaarde of als kan worden getwijfeld aan de toepasbaarheid van bovenstaande criteria, kan hieraan worden voorbij gegaan, na advies van de welstandscommissie

Objectcriteria

Naast de criteria die direct worden ontleend aan de gebiedseigen architectonische en stedenbouwkundige karakteristiek gelden er voor een aantal typen bouwwerken nog aanvullende criteria. Hieronder staan de verschillende objecten beschreven die voor Philipswijk Blixembosch relevant zijn. Daarbij moet worden bedacht dat door de status als gemeentelijk monument alle bouwwerkzaamheden licht- dan wel regulier vergunningplichtig zijn. Er kan in Philipswijk Blixembosch geen sprake zijn van vergunningsvrij bouwen. Bovendien moet bedacht worden dat voor alle bouwwerkzaamheden, naast de bouwvergunning, een monumentenvergunning moet worden aangevraagd. Binnen die aanvraag zal aan de monumentencommissie een advies worden gevraagd. Dit advies is over het algemeen op een strenger beoordelingsregime gebaseerd.

a. Aan- en uitbouwen

Een veel toegepaste mogelijkheid om het woonoppervlak te vergroten is een aan- of uitbouw. Die kan in hoge mate het woongenot vergroten, maar ook de invloed op de woonomgeving kan zeer groot zijn, vooral als wordt gebouwd aan de voorgevel of in een zijtuin grenzend aan het openbaar gebied. Uiteraard is het bestemmingsplan in eerste instantie bepalend of een dergelijke verbouwing gerealiseerd kan worden.

Volgens het bestemmingsplan is een aan- of uitbouw aan de **voorgevel** slechts mogelijk via een vrijstelling en de verlening van die vrijstelling hangt mede af van het oordeel van de monumentencommissie en de welstandscommissie. Immers, de invloed van dergelijke gebouwdelen op de plasticiteit van de woningen zelf, op het ensemble en op het openbaar gebied is zeer groot.

In zijn algemeenheid kan voor Philipswijk Blixembosch worden gesteld dat aan- of uitbouwen aan de voorzijde niet acceptabel zijn. Deze zijn niet te verenigen met de sobere agrarische architectuur van de woningen.

Een aan- of uitbouw aan de **zijgevel** is in beginsel in het bestemmingsplan mogelijk en de welstandscriteria mogen daarin niet beperkend optreden.

Een aan- of uitbouw aan de zijgevel is uit een oogpunt van welstand dan ook voorstelbaar, mits er rekening wordt gehouden met de uitzonderlijke, sobere architectuur van de woningen en voldoet in elk geval aan redelijke eisen van welstand indien:

- ◆ de voorgevel ervan tenminste 3 meter terug ligt ten opzichte van de voorgevel van de woning en
- ◆ de achtergevel minimaal 50 cm terugligt ten opzichte van de achtergevel van de woning of maximaal 3 meter (bij een gelijkblijvende breedte) doorsteekt ten opzichte van de achtergevel van de woning en
- ◆ de hoogte aan alle zijden lager is dan de goothoogte van de woning
- ◆ het dak plat is dan wel voorzien van een kap met dezelfde richting, vorm en helling als het hoofdgebouw en
- ◆ de gevels van de aanbouw verwantschap vertonen met de architectuur van het hoofdgebouw en
- ◆ de toe te passen materialen, kleuren en detaillering dezelfde zijn als die van het hoofdgebouw.

Er moet echter worden bedacht dat de monumentencommissie in het kader van de monumentenvergunning een strenger beoordelingsregime zal hanteren en zij is voornamelijk van oordeel dat aan- of uitbouwen aan de zijgevel niet zijn te verenigen met de sobere agrarische architectuur van de woningen en inbreuk maken op het ensemble.

Een aanbouw aan de **achtergevel** is zeer gewild en heeft over het algemeen weinig invloed op de openbare ruimte. Deze voldoet in ieder geval aan redelijke eisen van welstand indien:

- ◆ de hoogte lager is dan de goothoogte van de woningen
- ◆ het bouwwerk wordt voorzien van een plat dak of een flauw hellend doorzichtig dak en
- ◆ materiaalgebruik en kleuren gelijk zijn of harmoniëren met die van het hoofdgebouw;
- ◆ bij toepassing van een flauw hellend doorzichtig dak de zijmuren, voor zover deze op de perceelsgrens worden gebouwd, horizontaal worden beëindigd zodat de burens niet worden belemmerd in hun keuze voor een bepaald type dak;
- ◆ bij toepassing van een lichtstraat op een plat dak deze tenminste 50 cm van de perceelsgrens wordt beëindigd.

Indien er sprake is van een bijzondere situatie, een architectonische meerwaarde of als kan worden getwijfeld aan de toepasbaarheid van bovenstaande criteria, kan hieraan worden voorbij gegaan, na advies van de welstandscommissie

b. Tuinhuisjes, bergingen en overkappingen

Er blijkt de laatste jaren een vrij grote behoefte te bestaan aan vrijstaande bergingen, tuinhuisjes en overkappingen en vele fabrikanten voorzien daarin. Zij bieden een grote verscheidenheid aan uitvoeringen die vaak geschikt zijn voor zelfbouw.

Meestal worden deze bouwwerken vrijstaand in de tuin geplaatst en hebben weinig invloed op hun omgeving. Echter, in het geval van Philipswijk Blixembosch zijn ze bijna altijd zichtbaar vanaf openbaar gebied. Hoewel ze in andere situaties vaak vergunningsvrij kunnen worden gebouwd, geldt voor Philipswijk Blixembosch, in verband met de monumentenstatus, altijd vergunningsplicht.

Een dergelijk bouwwerk voldoet in elk geval aan redelijke eisen van welstand, indien:

- ◆ niet hoger dan 3 m en
- ◆ niet groter dan 40 m² en
- ◆ voorzien van een plat dak en
- ◆ meer dan 5 m uit de erfgrans met het openbaar gebied en
- ◆ eventuele zijwanden zijn uitgevoerd in hetzelfde materiaal als het hoofdgebouw dan wel in echt hout, uitgevoerd in rabatdelen of gepotdekselde, gekantrechte delen.

Indien er sprake is van een bijzondere situatie, een architectonische meerwaarde of als kan worden getwijfeld aan de toepasbaarheid van bovenstaande criteria, kan hieraan worden voorbij gegaan, na advies van de welstandscommissie.

c. Veranderingen aan gevels zonder uitbreiding

De onderstaande werkzaamheden vallen in de meeste situaties binnen de vergunningvrije activiteiten en kunnen dan slechts repressief door de welstandscommissie worden getoetst. Echter, in verband met de monumentenstatus van Philipswijk Blixembosch zijn deze werkzaamheden lichtvergunning en moeten dus vooraf onderworpen worden aan een welstandstoets. Ook moet een monumentenvergunning worden aangevraagd.

c.1. Schilderen en opnieuw voegen van gevels

Uit de toelichting op de Woningwet 2003 blijkt ondubbelzinnig dat het schilderen van een gevel niet kan worden gezien als bouwen. Het kan daarom ook niet worden aangemerkt als een vergunningsplichtige activiteit. Het wijzigen van de kleur van een individuele woning zal in het geval van Philipswijk Blixembosch echter van grote invloed zijn op de architectuur van die woning, dat van het ensemble van de buurt en daarmee op het beeld van de openbare ruimte. Uitgaande van de monumentale status van de buurt zal de welstandscommissie het schilderen van een woning te allen tijde beoordelen als ernstige strijd met redelijke eisen van welstand.

Indien er de behoefte bestaat, bijvoorbeeld om bouwfysische redenen, om alle woningen te gaan schilderen, wordt met nadruk aanbevolen om hierover eerst advies in te winnen bij zowel de monumenten- als de welstandscommissie.

Ten aanzien van de gevels van bijgebouwen is er minder noodzaak om sterk terughoudend te zijn, gelet op de diversiteit aan reeds bestaande bijgebouwen.

Indien er sprake is van een bijzondere situatie, een architectonische meerwaarde of als kan worden getwijfeld aan de toepasbaarheid van bovenstaande criteria, kan hieraan worden voorbij gegaan, na advies van de welstandscommissie.

c.2. Vervangen van kozijnen

Rekening houdend met de sobere traditionele agrarische architectuur van de woningen in Philipswijk Blixembosch en de daaraan gekoppelde monumentale status, is het slechts mogelijk om kozijnen te vervangen door identieke exemplaren. Op een andere indeling, materiaal of detaillering, met uitzondering van aanpassingen ten behoeve van de plaatsing van dubbel glas, zal door de commissie negatief worden geoordeeld.

Indien er sprake is van een bijzondere situatie, een architectonische meerwaarde of als kan worden getwijfeld aan de toepasbaarheid van bovenstaande criteria, kan hieraan worden voorbij gegaan, na advies van de welstandscommissie.

d. Dakkapellen

Er zijn twee motieven voor het aanbrengen van een dakkapel: het verbeteren van de daglichttoetreding tot een zolder ten einde een verblijfsfunctie mogelijk te maken en het is een snelle en goedkope manier om het woonoppervlak te vergroten. Dit laatste motief kan aanleiding zijn tot buitenproportionele dakkapellen. De populariteit van de dakkapel is groot en het aantal aanvragen navenant.

Anderzijds is de kwaliteit van de openbare ruimte van wezenlijk belang en die openbare ruimte wordt mede vormgegeven door de kwaliteit van de aanwezige bebouwing. In woongebieden speelt de vorm van het woningblok daarin een belangrijke rol. Met name het dak is daarin het samenbindend element bij uitstek. Rust en evenwicht in deze "vijfde gevel" heeft een positieve invloed op de openbare ruimte. Onder de goot is dan weer ruimte voor eventueel gewenste individualisering van de gevel, door middel van luifels, erkers, kleur van het schilderwerk, de voordeur en dergelijke.

Het bovenstaande houdt tevens in dat plaatsing van een dakkapel aan de achterzijde over het algemeen meer mogelijkheden biedt, tenzij er sprake is van een zichtlocatie.

- ◆ Een dakkapel aan **voor- en achterzijde** zal in Philipswijk Blixembosch echter niet worden toegestaan, omdat deze ingrepen een ernstige aantasting van het sobere agrarische karakter van de monumenten op zich en het ensemble als totaal zouden betekenen

Indien er sprake is van een bijzondere situatie, een architectonische meerwaarde of als kan worden getwijfeld aan de toepasbaarheid van bovenstaande criteria, kan hieraan worden voorbijgegaan, na advies van de welstandscommissie.

e. Erfafscheidingen

De erfafscheiding aan de voorzijde van de woningen bestaat uit beukenhagen. Deze zijn zeer karakteristiek voor de buurt en zouden dus gehandhaafd moeten blijven. Aangezien beplanting echter niet valt onder de werking van de Woningwet kan dit dan ook niet als harde eis worden gesteld. Indien iemand ertoe overgaat om de haag te vervangen door een ander soort afscheiding is hiervoor, in verband met de monumentenstatus van Philipswijk Blixembosch, een bouwvergunning en een monumentenvergunning nodig en moeten deze voldoen aan redelijke eisen van welstand.

Grove, niet-duurzame en snelverwerende materialen, zoals betonplaten, vlechtschermen, ongekantrechte schaaldelen en dergelijke zijn in dit soort situaties ontsierend en voldoen dan ook niet aan redelijke eisen van welstand.

Een dergelijke erfafscheiding voldoet in elk geval aan redelijke eisen van welstand indien deze:

- ◆ Niet hoger is dan 1 meter aan de straatzijde, of
- ◆ Niet hoger is dan 2 meter tussen aangrenzende erven en

zij bestaat uit:

- ◆ hagen of andersoortige begroeiing;
- ◆ volledig begroeide gazen hekwerken;
- ◆ een overwegend transparante afscheiding, bijvoorbeeld stalen spijlen of houten lamellen, al dan niet geplaatst op een maximaal 1 m hoog muurtje, met eventueel penanten, van dezelfde (bak)steen als de woning.

Indien er sprake is van een bijzondere situatie, een architectonische meerwaarde of als kan worden getwijfeld aan de toepasbaarheid van bovenstaande criteria, kan hieraan worden voorbijgegaan, na advies van de welstandscommissie.

f. Zonnecollectoren

Steeds vaker worden zonnecollectoren en fotovoltaïsche cellen toegepast. Bij nieuwbouw kan en moet eigenlijk hiermee al in de ontwerpfase worden rekening gehouden zodat de collector een geïntegreerd onderdeel wordt van het gebouw. Bij bestaande gebouwen kan de zonnecollector als losse toevoeging echter een storend element vormen, vooral omdat de keuzevrijheid voor de plaats wordt beperkt in verband met de vastliggende stedenbouwkundige oriëntatie en de doorgaans reeds in gebruik zijnde plaats voor de installatie. Het is dan ook soms niet te voorkomen dat een zonnecollector aan de straatzijde moet worden geplaatst. Zonnecollectoren en fotovoltaïsche cellen zijn in geval van Philipswijk Blixembosch altijd licht-vergunningplichtig en zullen niet worden toegestaan.

Indien er sprake is van een bijzondere situatie, een architectonische meerwaarde of als kan worden getwijfeld aan de toepasbaarheid van bovenstaande criteria, kan hieraan worden voorbijgegaan, na advies van de welstandscommissie.

g. (Schotel)antennes

Ook antennes en schotels voor satellietontvangst zijn technische toevoegingen aan gebouwen en dragen nooit bij aan het uiterlijk van het gebouw en de openbare ruimte. Zij dienen dan ook zo onopvallend mogelijk te worden aangebracht en liever nog onzichtbaar. Het beleid van de gemeente Eindhoven met betrekking tot antennes ten behoeve van mobiele telecommunicatie is vastgelegd in een aparte beleidsnota, waarnaar hier wordt verwezen.

Alle antennes zijn in verband met de monumentenstatus van Philipswijk Blixembosch vergunningplichtig. Deze zullen telkens afzonderlijk aan de welstandscommissie worden voorgelegd. Belangrijke factoren zijn het uiterlijk van de mast, bijvoorbeeld telescoop- of vakwerkmast, en de zichtbaarheid vanaf de openbare weg.

Een schotelantenne aan de voorgevel is in Philipswijk Blixembosch altijd in ernstige mate in strijd met redelijke eisen van welstand, vanwege het verstorende effect ervan op de architectuur van de woning op zichzelf en op de architectuur en de ritmiek van het totale ensemble en betekent daarmee ook een ernstige verstoring van het beeld van de openbare ruimte.

Indien er sprake is van een bijzondere situatie, een architectonische meerwaarde of als kan worden getwijfeld aan de toepasbaarheid van bovenstaande criteria, kan hieraan worden voorbij gegaan, na advies van de welstandscommissie.

h. Masten voor mobiele telefonie en andere antennes

Voor deze categorie bouwwerken zijn criteria opgenomen in de nota "Aanvullend antennebeleid".

Indien er sprake is van een bijzondere situatie, een architectonische meerwaarde of als kan worden getwijfeld aan de toepasbaarheid van bovenstaande criteria, kan hieraan worden voorbij gegaan, na advies van de welstandscommissie.